

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Velvoite ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi ja hakea ensisijaista etuutta on lähtökohtaisesti oikein suuntaava edellytys. Toimeentulotuen tulisi olla aidosti viimesijainen etuus, ja toimenpiteiden sekä resurssien kohdentamisen näkökulmasta etuuksien ohjautumisella henkilön tilanteen mukaan oikein on merkitystä. Tämä edellyttää kuitenkin velvoitteen huomioimista myös työllisyyden hoitoon osoitetuissa kustannuksissa. Kuntien vastuulle ei voida siirtää toimeentulotuen saajia ilman, että tämä huomioidaan rahoitusperustassa.

Työttömäksi ilmoittautumisen ja etuuden hakemisen prosessien tulee olla selkeitä ja saavutettavia.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotuen perusosan alentaminen, mikäli henkilö ei ilmoittaudu työnhakijaksi, tuo toimeentuloturvaan vastikkeellisuutta. Perusosan alentaminen tietyissä tilanteissa on jo nyttemmin ollut lainsäädännössä mahdollista, mutta vain harvoin käytetty. Mikäli perusosan alentaminen liitetään työnhakijastatukseen, tulee varmistaa aukoton tiedonkulku hyvinvointialueiden ja työllisyyden hoidon viranomaistehtävistä vastaavan kunnan/työllisyysalueen sekä Kelan välillä.

Haasteeksi muodostuu 'ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan' sekä alentamisen kohtuuttomuuden määrittely.

Muutosten vaikutukset on arvioitava etenkin heikommassa asemassa oleviin, ja järjestelmän on kannustettava työllistymiseen ilman taloudellista ahdinkoa.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Tietojen hallinnan tulee olla lainmukaista, läpinäkyvää ja yhdenmukaista. Tietosuojaa ja turvallisuutta on vahvistettava, ja viranomaisten välinen yhteistyö on oltava sujuvaa, eikä hidastavaa.

Tiedonsaantipykälissä 18a-18h viitataan Kelan ja hyvinvointialueen väliseen tiedon saantiin toimeentulotukiasian käsittelyä varten. Näiden oikeuksien on tärkeä nivoutua yhteen työllisyysalueiden/työllisyyden palveluita järjestävien kuntien ja hyvinvointialueen sekä Kelan välisen tiedonvaihdon kanssa. Esimerkiksi edelleen lausunnolla oleva kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännön muutos muuttaa asiakkaan asemaa työllisyyspalveluissa sen mukaan, onko hän toimeentulotuen asiakas vai ei. Nyt lausuttavana olevassa esityksessä esitetään muutoksia aktivointisuunnitelmaan osallistumiseen (§10). Näiden eri tahoilta asetettujen säädösten tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Kuntien rahoitusosuutta esitetään lisättäväksi siirtämällä 18-24 -vuotiaiden toimeentulotukimenojen rahoitusvastuu täysimääräisenä kunnille nykyisen 50% sijaan. Tämä esitetään kompensoitavaksi kokonaisuudessaan kunnille valtionosuuden osana. Rahoitusvastuun kasvattamisella arvioidaan kuntien ohjaavan resursseja tähän ikäluokkaan. Lähtökohtaisesti toimenpiteiden kohdentaminen nuoriin on kannatettavaa, mutta tämän arvion perustelu jää epäselväksi. Vastuu työllisyyden palveluista on siirtynyt kuntiin, eikä näyttöä nuorten palveluiden toimeenpanosta vielä tältä ajalta ole. Kunnat pyrkivät huomioimaan niin nuoret, ikääntyvät kuin pitkäaikaistyöttömät työnhakijat.

Perustoimeentulotuen säästöistä puolet kohdentuisi kuntien osuuteen, kahden vuoden viiveellä. Työmarkkinatuen kulut kohdentuisivat kunnille kolmanneksen osuudella, ja myös verotulojen kasvua ennakoitaan esityksessä niin, että kokonaisuutena uudistukset olisivat kuntataloutta vahvistavia. Työllisyyspalveluiden uudistus on toteutunut vuoden 2025 alusta, ja jo nyt tiedetään että lainsäädäntövaiheessa esitetty kustannusneutraalius ei uudistuksessa toteutunut, vaan kuntien rahoitusvastuu on kasvanut merkittävästi. Siksi onkin erittäin tärkeää varmistua, ettei toimeentulotukilain uudistus kuormita kuntia lisää.

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Tukikelpoisten asumismenojen määrittelyn tulee perustua todellisiin kustannuksiin. Kohtuullisuus ja alueelliset erot on huomioitava.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Vaikutusten arvioinnissa esitetään oletuksena, että 18-24 -vuotiaiden toimeentulotuen täysimääräinen (myöhemmin kompensoitava) rahoitusosuus kannustaisi kuntia kohdentamaan palveluja tähän ikäluokkaan. Myös verotulojen kasvusta esitetään oletus. Näiden esitysten perustelu jää epäselväksi

Muu lausuntopalaute:

Toimeentulotukilain muutos on selkeästi linjassa sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen kanssa.

Uudistus toteutetaan vaiheessa, jossa useat eri työttömyysturvan muutokset ovat realisoituneet ja kuntien vastuu työllisyyden palveluista on muutoksen vaiheessa. Edelleen hyvinvointialueiden rooli on vielä muotoutumassa, esimerkkinä kuntouttava työtoiminta. Toimeenpanossa ja seurannassa olisi osoitettava erityinen painoarvo sille, että eri uudistusten ja lainsäädäntöjen vaiheessa kokonaisuus toimii saumattomasti, tiedon kulku on toimivaa ja eri etuuksien ja palveluiden rajapinnassa ei synny ristiriitoja.

Heinämäki Liisa

Alavuden kaupunki - Lausunnon ovat valmistelleet: Kaupunginjohtaja,
työllisyyspalveluiden päällikkö ja talousjohtaja.